

Theologorum principis Angelicis Doctoris Sancti
Thome de aquino sacri ordinis predicatorum in primū
librum sententiarum Scriptum feliciter incipit.

Sapientia

effudi flumina. Ego qua-
si trames aque inmen-
se defluo. Ego quasi flui-
dor: et sicut aque duc-
tor exiui de paradiso: dixi ri-
gabo ortū plantationum
et inebriabo partem mei fru-
ctus. *Eccl. 2. 4.* Inter
multas finis que a diuersis
de sapia prodierunt quid
sicut vera sapia: vna sin-
gulariter firmā et veram

Apłs protulit dicens. Xpm dei virtutē et dei sapiam: q
et nobis a deo factus ē sapia p. *Cor. i.* Nō autē hoc ita di-
ctum est: q solus fili⁹ sit sapia: cū pater et filius et spūs sct⁹
ctus sint vna sapiētia sicut vna eētia: sed quia sapiētia
quodam speciali modo filio appropriat: eo q sapiētie
opa cū ppietati⁹ filij plurimū puenire videntur. Per
sapiam enī dei manifestant diuinorū abscondita: pducū-
tur creaturarum opera: nec tñ pducūtur: s; ē restaurā-
tur et perficiūtur: illa dico pfectione q vnūquodq; perfe-
ctum dī: put ppiū finē attingit. *Q* autē manifesta-
tio diuinorū pertineat ad dei sapiam p; ex eo q ipse de⁹
p suā sapiam seipm plene et pfecte cognoscit. vñ siquid d
ipso cognoscim⁹: q; ex eo deriuat: q; oē impfectus a p-
fecto trahit originē: vñ dī *Sap. ix.* Sensum tuū q; sciet
nisi tū dederis sapiam. Dec autē manifestatio spāliter p
filium facta inuenitur. Ipse. n. est verbum patris fm q
dī *Jo. i.* vnde sibi manifestatio dītis patris conuenit et
totius trinitatis. vñ dicit *Matth. xi.* Nemo nouit patrē
nisi filius: et cui filius voluerit reuelare. Et *Jo. pmo.* Deū
nemo vidit vnq; nisi vnigenit⁹ rē. Recte g dicit ex per-
sona filij. Ego sapia effudi flumina. Flumina ista itelligo
fluxus eterne pcessionis q filius a pte: et sps. s. q; vtroq;
ineffabili mō pcedit. Ista flumina oliz occulta et quodā
modo confusa erāt: tñ in silitudinib⁹ creaturarū: tum ē
in enigmatibus scripturaz: ita vt vix aliqui sapiētes tri-
nitatis mysteriū fide tenerent. venit fili⁹ dei et infusa
flumina quodāmodo effudit nomē trinitatis publican-
do. *Mat. vltimo.* Docete oēs gentes bap. rē. vñ *Job. 28.*
Profunda flumiorū scrutatus est et abscondita pduxit in
lucē: et in hoc tangitur materia pmi libri. *S* cōm qd p-
tinet ad dei sapiam ē creaturarū pductio. ipse enī de re-
bus creatis nō tñ speculatiuā: sed et opatiuā sapiam bz:
sicut artifex de artificiat. vñ in ps. Oīa in sapia fecisti.
Et ipsa sapia loquit⁹ *Prover. 8.* Lū eo erā cūcta cōponēs
hoc et spāliter filio attributū inuenit inq; tū ē imago dei
inuisibilis: ad cui⁹ formā oīa formata sūt. vñ *Col. i.* Qui
est imago dei inuisibilis p̄mogenit⁹ oīs creature: qm in
ipso condita sunt vniuersa: et *Jo. i.* Oīa per ipm fca sunt.
Recte g dicit ex persona filij. Ego quasi trames aque i
men-
se defluo: in quo notatur et ordo creatiōis et modus.
Ordo q; sicut trames a flumio deriuat: ita pcessus tēpo-
ralis creaturaz ab eterno pcessu personaz. vñ in ps. dī.
Dixit et facta sunt: verbum genuit: in quo erat vt fieret
fm Aug. Semp enim id qd est p̄mū ē causa eorū que sūt
post fm p̄mū. vnde p̄mus pcessus ē causa et rō oīs sequē-
tis pcessionis. Modus autē signatur quātū ad duo. s. ex
parte creatis: qui cū oīa impleat nulli tñ se cōmeti⁹: qd
notatur in hoc qd dicitur. Imme. Itē ex pte creature:

q; sicut trames. pcedit extra aluē fluminis: ita creatu-
ra pcedit a deo extra vnitatē essentie: in qua sicut in al-
ueo fluxus personarū p̄tinetur: et i b notatur mā scōi li-
bri. *T*ertiu qd pertinet ad dei sapiam est operū
restauratio. per idem enim debet res reparari: per qd fa-
cta ē. vnde que per sapiam cōdita sunt decet vt p sapiam
repentur. vnde dicitur *Sap. 9.* Per sapiam saluati sūt q
tibi placuerūt ab initio. Dec at reparatio spāliter p filiū
facta est inq; tū ipse homo factus est: qui reparato ho-
minis statu quodāmodo oīa reparauit. que ppter homi-
nem facta sunt. vnde *Col. i.* Per eū reconcilians oīa: si-
ue que in celis: siue que in terris sunt. Recte ergo ex ipi⁹
filiū psona dī. Ego qsi flui⁹ dor: et sic aque duc⁹ exiui
de paradiso. Paradisus iste glia dei p̄is ē: d q exiuit i val-
lem nostre miserie: non q eam amitteret: sed quia occul-
tauit. vnde *Jo. 13.* Exiui a patre et veni i mūdum. Et cir-
ca hunc exitum duo notātur. s. modus et fructus. Dor
enim flui⁹ rapidissimus est: vnde designat modū quo
quasi impetu quodā amoris nostre reparationis xps cō-
pleuit mysteriū. vnde *Isa. 59.* Luz venerit quasi flui⁹
violētus quē spiritus dī cogit. Fructus autē designatur
ex b qd dicitur. Sicut aque ductus. sicut enī aque duc⁹
ex vno fonte pducūtur diuisim ad fecundandā terram:
ita de xpo pfluxerunt diuersarū gratiarū genera ad plā-
tandā ecclesiam: s; q dicitur *Eph. 4.* Ipse dedit quosdā
qdē apłos rē. Et in b tangit materia terti libri. In cui⁹
prima parte agitur de mysterijs nostre reparationis: in
scōa de gratijs nobis collatis per xpm. *Q*uartū qd ad
dei sapiam pertinet est perfectio qua res conseruatur i
suo fine. subtrahito enī fine relinquitur vanitas: quā sa-
pientia nō patitur secum. vnde dicitur *Sap. 8.* Q sapi-
tia attingit a fine vsq; ad finē fortiter: et disponit oīa sua-
uiter: suauiter autē vnūquodq; tunc dispositum est: qñ i
suo fine: quē naturaliter desiderat: collocatus est. *I*n cui⁹
ad filiū specialiter pertinet. qui cū sit verus et naturalis
dei filius: nos in gloriāz paterne hereditatis induxit. vñ
Heb. ii. Decbat eū pp quē et p quē fca sūt oīa: g mltos
filios rē. vñ recte dī. Dixi rigabo ortū plātionū. Ad cō-
secutionem enī finis exigitur preparatio: per quā oē qd
non competit fini tollatur. Ita xps etiam vt nos in finē
eterne glie induceret: sacroꝝ medicamenta preparauit: q;
bus a nobis peccati vuln⁹ abstergitur. Unde duo notā-
tur in verbis p̄dictis. s. preparatio que ē per sacramenta: et
inductio in glia. p̄mū p b q dī. Rigabo. ortus enī
iste ecclesia. est: de qua *Can. 4.* Ortus cōclusus rē. In quo
sunt plātionēs diuersē s; diuersos scōꝝ ordines: quos
oēs manus omnipotētis plantauit. iste ort⁹ irrigat a xpo
sacroꝝ riuis: qui ex ei⁹ latere pfluxerūt: vñ in cōmenda-
tiōem pulchritudinis eccle dī in *Numeris. 24.* Quam
pulchra taber. rē. et post sequitur. Ut orti iuxta flumios et ir-
rigui. Et ideo etiam ministri eccle qui sacramenta dispē-
sant: rigatores dicuntur. i. *Cor. ii.* Ego plantau apol. riga-
uit. Inductio autē in gloriā notatur in b qd sequitur.
Et inebriabo partem mei fructū. Part⁹ ipius xpi sunt fi-
deles eccle: quos suo labore quasi mater p̄turiuit: d quo
parti *Isa. 64.* Nunquid ego q alios parere rē. fructus at
istius partus sūt sancti: q sunt in glia: de quo fructu *Can. 5.*
Ueniat dilectus meus in ortū rē. istos inebriat abun-
dantissima sui fructione: de qua fructione et ebrietate ps.
Inebriabuntur ab ybertate domus tue. Et dicitur ebrie-
tas: quia omnem mensurāz rationis et desiderij excedit.
vnde *Isa. 64.* Oculi non vidit rē. et in hoc tangitur
materia quarti libri. In cui⁹ prima parte agitur de sa-
cramentis. In secūda de gloriā resurrectionis: et sic p; ex
p̄dictis verbis intentio libri sententiarum.

Prologus

Evidentiam huius sacre doctrinae quae in hoc libro traditur: queritur quatuor. primo de necessitate ipsius. 2.º supposito quod sit necessaria: an sit una vel plures. 3.º si sit una an practica vel speculative. Et si speculative: utrum sapientia vel scientia vel intellectus. 4.º de subiecto ipsius. 5.º de modo.

Utrum propter physicas disciplinas alia doctrina sit homini necessaria.

Ad primum sic proceditur. videlicet quod propter physicas disciplinas nulla sit homini doctrina necessaria. Sicut enim dicit Dionysius in epistola ad Policarpum. Philosophia est cognitio eternitatis: et constat inducendo in singulis quod de quolibet genere eternitatis in philosophia determinatur: quia de creatore et creaturis: tam de his quae sunt ab opere naturae: quam de his quae sunt ab opere naturae: sed nulla doctrina potest esse nisi de eternis: quia non entis non est scientia: ergo propter physicas disciplinas nulla doctrina debet esse. Item omnis doctrina est ad perfectionem: vel quantum ad intellectum sicut speculative: vel quantum ad effectum: procedit in opus sicut practice: sed utrumque completur per philosophiam: quia per demonstrativas scientias perficitur intellectus: per morales affectus: ergo non est necessaria alia doctrina. Item quaecumque naturali intellectu potest cognosci ex principis rationis: vel sunt in philosophia tradita: vel per principia philosophiae inveniuntur: sed ad perfectionem hominis sufficit illa cognitio quae ex naturali intellectu potest haberi: ergo propter philosophiam non est necessaria alia doctrina. Probatio mediae: illud quod per se suam perfectionem consequi potest nobilior est eo quod per se consequi non potest: sed alia aialia et creature insensibiles ex puris naturalibus consequuntur finem suum: quibus non sine deo: qui omnia in omnibus operatur: ergo et homo cum sit nobilior eis per naturalem intellectum cognitionem sufficientem suae perfectioni habere potest.

Contra debet. xi. Sine fide impossibile est placere deo: placere autem deo est summe necessarium: cum igitur ad ea quae sunt fidei philosophia non possit. igitur est aliqua doctrina quae ex fidei principis procedat. Item effectus non proportionatur: quia imperfecte ducit in cognitionem suae causae: talis autem effectus est omnis creatura respectu creatoris: a quo in infinitum distat: ergo imperfecte ducit in ipsius cognitionem: cum igitur philosophia non procedat nisi per rationes sumptas ex creaturis: insufficientes est ad dei cognitionem faciendam: ergo aliqua alia doctrina est altior: quae per revelationem procedat: et philosophiae defectum suppleat.

Solutio. ad huius evidentiam sciendum est quod omnes qui reverte senserunt posuerunt fines humanae vite dei contemplationem. Contemplatio autem dei est duplex. Una per creaturas: quae imperfecta est ratione iam dicta: in qua contemplatione philosophia felicitatem contemplationis posuit: quia tam est felicitas viae: et ad hanc ordinatur tota cognitio philosophica: quae ex rationibus creaturarum procedit. Est alia dei contemplatio quae videtur immediate per suam essentiam: et habet perfectam: quae erit in patria: et est homini possibilis secundum fidei suppositionem. Unde oportet ut ea quae sunt ad finem proportionentur fini: quatenus homo manducatur ad illam contemplationem in statu viae per cognitionem: non a creaturis sumptam: sed immediate ex divino lumine inspiratam: et habet doctrina theologiae. Ex hoc possumus habere duas conclusiones. Una est quod ista scientia imperat omnibus aliis scientiis tanquam principalis. Alia est quod ipsa videtur in obsequium sui omnibus aliis scientiis quasi vidualis: sicut patet in omnibus artibus ordinari: quarum finis unus est sub fine alterius: sicut finis pigmentarie artis quae est confectio medicinarum: ordinatur ad finem medicine: quae est sanitas: unde medicus imparet pigmentario: et videtur pigmentis ab ipso factis ad suum finem: ita cum finis totius philosophiae sit infra finem theologiae et ordinatur ad ipsum: deo: omnes aliis scientiis imparet: et utriusque in eis traditur.

Questio I.

Ad primum secundum quod dicitur: quod quis philosophia determinet de eternis: et habet rationes a creaturis sumptas: omnes tamen esse aliam quam eternitatem consideret secundum rationes ex inspiratione divini luminis acceptas. Et per hoc patet solo ad secundum: quod philosophia sufficit ad perfectionem intellectus secundum cognitionem naturalem: et affectus secundum virtutem acquiritur: et ideo omnes esse aliam scientiam per quam intellectus perficiatur quantum ad cognitionem infusam: et affectus quantum ad dilectionem gratuitam. Ad 3.º dicitur quod in his quae acquiruntur equaliter bonitatem per fine tamen per proportionem inductam. scilicet nobilioribus et ceteris. sed illud quod acquiruntur bonitatem perfectam pluribus auxiliis et motibus est nobilior eo quod imperfectam bonitatem acquirunt paucioribus vel per seipsum: sicut dicit philosophus in 2.º celi et mundi. et habet modo se habere respectu aliarum creaturarum qui sciens est ad ipsam divine glorie participationem.

Circa ut patet tantum una doctrina debeat esse propter physicas. II. secundum sic proceditur: videlicet quod non una tantum doctrina debeat esse propter physicas doctrinas: sed plures. De omnibus enim de quibus instruitur homo per rationes creaturarum potest instrui per rationes divinas. Sed scie procedentes per rationes creaturarum sunt plures differetes genere et specie: sicut moralis naturalis et ceteris. ergo scie procedentes per rationes divinas debet plures esse. Item una scientia est unius generis subiecti: sicut dicit philosophus in primo posteriorum. sed deus et creatura de quibus in divina doctrina tractatur: non reducuntur in unum genus neque univoce neque analogice: ergo divina scientia non est una. Probatio mediae: quaecumque conveniunt in uno genere univoce vel analogice participant aliquid idem vel secundum prius et posterius: sicut subiecta et accis rationes entis: vel equaliter sicut equus et bos ratione aialis. Sed deus et creatura non participant aliquid idem: quia illud esset simplicius et prius utroque: ergo nullo modo reducuntur in idem genus. Item ea quae sunt ab opere naturae: sicut opera virtutis: et quae sunt ab opere naturae non reducuntur ad eandem scientiam: sed unum pertinet ad moralem: alter ad naturalem: sed divina scientia determinat de his quae sunt ab opere naturae tractando de virtutibus et preceptis: tractat et de his quae non sunt ab opere naturae: sicut de angelis et aliis creaturis: ergo videtur quod non sit una scientia.

Contra quicquid conveniunt in ratione unius potest ad unam scientiam pertinere. unde et omnia in quantum conveniunt in ratione entis pertinent ad metaphysicam. Sed divina scientia determinat de rebus per rationes divinas: quia omnia complectitur: omnia enim. et ab ipso et ad ipsum sunt. ergo ipsa una ex his potest de diversis esse. Item ea quae sunt diversarum scientiarum: distinctim et in diversis libris determinantur: sed in sacra scriptura permixtim in eodem libro quatuor determinantur de moribus: quatuor de creatore: quatuor de creaturis: sicut patet fere in omnibus libris. ergo ex hoc non diversificatur scientia.

Respondeo ad hoc notandum est: quod aliquid cognitio quantum ad altior est tanto est magis unica et ad plura se extendit: unde intellectus dei quae altissimus per lumen quod est ipse deus: omnium rerum cognitionem habet distincte: ita et cum ista scientia sit altissima: et per ipsum lumen inspirationis divine efficaciaz habet: ipsa unica manens non multiplicata diversarum rerum considerationibus: non tamen in eo sunt metaphysica. quae considerat omnia in quantum sunt entia non descendens ad proprias cognoscere moralium vel naturalium. Ratio enim entis cum sit diversificata in diversis: non est sufficientis ad spalem rerum cognitionem: ad quam manifestationem divinum lumen in se unum manens habet beatum Dionysium in primo celesti (hier. efficaciam habet).

Ad primum dicitur: quod divinum lumen ex cuius certitudine procedit haec scientia est efficax ad manifestationem plurimum quae in diversis scientiis in philosophia traduntur ex eorum rationibus in eorum cognitionem procedentibus: et ideo non omnes scientiam istam multiplicari. Ad 2.º dicitur: quod creator et creatura reducuntur in unum non coitate univocationis: sed analogia: talis autem coitas potest esse dupliciter. Aut ex eo quod

aliqua participat aliqd vnu fm pns r posterius. sicut po-
tētia r actus rōnez entis. r silt suba r accis. Aut qz ex eo
q vnu eē r rōnē ab altero recipit: r talis ē analogia crea-
ture ad creatores. creatura. n. nō hz esse nisi fm q a pmo
ente descendit. vñ nec noiā ens nisi inquātuz ens pnum
imitat. r similr est de sapia r de oibz alijs q d creatura
dicunt. ¶ Ad tertiu dōm: q ea q sunt ab ope nro r ea q
sunt ab ope nāe cōsiderata fm pps rōnes nō cadunt in
eādē doctrinā. vna tñ scia vtrūqz pōt considerare q p lu-
mē diuinū certitudinē hz: qd est efficax ad cognitionem
vtriusqz. ¶ Pōt tñ aliter dici q virtus quā theolog? cō-
siderat nō est ab ope nro: immo eā deus i nobis sine no-
bis operat fm Augustinum.

¶ Utrum sit practica vel speculativa. III.

Circa tertiu sic procedit: vñ q ista doctrina sit
practica. ¶ Finis. n. practice est
opus fm pñm in 2ª meta. Sed ista doctrina q fidei est pñ-
cipaliter est ad bñ opandū. vnde Ia. i. Fides sine opibus
mortua ē. Et ps. Intellect? bon? oib? faciētib? eū. g. vñ q
sit practica. ¶ Cōtra in pñ^a metaph. dicit pñs q nobiliss-
sima sciētiā est sui grā. practice aut nō sunt sui grā: imo
pp op? g. cū ista nobilissima sit sciētiā nō erit practica.
¶ P. practica sciētiā determinat tñ ea q sunt ab opere
nro. h aut doctrina cōsiderat angelos r alias creaturas q
nō sunt ab ope nro. g nō est practica s; speculativa.

¶ Uterius queritur vtrum sit scia: r videt q nō. Nulla
enim scientia est de particularibus fm pñm: sed in sa-
cra scriptura gesta tradunt pñculariū hōiū. sic Abraz
Iaac r c. g nō ē scia. ¶ P. ois scia pcedit ex pñcipys p se
notis: q cuilibz sunt manifesta. h aut scia pcedit ex credi-
bilibus: que nō ab oibz pcedunt. g nō est scia. ¶ P. In
omni scia acqrit aliq habitus p rōnes iductas: s; in hac
doctrina nō acqrit aliq habitus: qz fides cui tota doctri-
na h initit nō est habitus acqritus sed infusus. g nō ē sciē-
tia. ¶ Contra Augus. de trini. Theologia est scia de reb?
que ad salutē hōis pñent. g est scientia.

¶ Uterius querit vtrum sit sapientia: r vñ q non. Quia
sicut dicit pñs in principio metaph. sapiens debet esse
certissimus causaz: s; in ista doctrina nō est aliq certissi-
mus: qz fides cui h doctrina initit est infra sciam r supra
opinionē. g nō est sapia. ¶ Cōtra p^a Cor. 2. Sapientia loq-
mur inter perfe. r c. cū hāc doctrināz ipse docuerit r de
ipsa loquatur: videt q ipsa sit sapientia.

Respondeo dōm: q ista scia quīs sit vna: tñ per-
fecta est r sufficiens ad oēm humanā
pfectionē ppter efficacā diuini luminis: vt ex predictis
p3. vñ pficit hōiem r in operatione recta: r quātū ad con-
templationem veritatis. vñ quātū ad qd practica est r
etiā speculativa: s; qz sciētiā ois pñcipalr pñanda ē ex fi-
ne: finis aut vltimus isti^a doctrine est cōtemplatio pñe
veritatis in pñia: iō pñcipalr speculativa est. Et cūz habi-
tus speculatiui sunt tres fm pñbz. s. sapia: scia: r intellect?
dicimus q est sapia: eo q altissimas causas cōsiderat: r ē
sicut caput r pñcipalis r dīdinatrix oīum sciētiāz. Et est
etiā magis dicēda sapia qz metaphysica: qz causas altissi-
mas cōsiderat per modū ipsarū causaz: qz per ispiratio-
nez a deo immediate acceptā. Metaphysica aut cōsiderat
causas altissimas p ratiōes ex creaturis assumptas. Vñ
ista doctrina magis ē dīna dicēda est qz metaphysica:
qz est dīna quātū ad subm r quātū ad modū accipiēdi.
Metaphysica aut quātū ad subm tñ: sed sapia: vt dicit
pñs i 6^a c. rbi. cōsiderat rōnes r pñ^a. r iō sapia ē scia r intel-
lectus: cū scia sit de rōnib? r intellect? de pñcipys.

Ad primum ergo dōm: q opus nō est vltimū in-
tentū in hac scia: imo poti^o cōtēpla-

tio pñe veritatis in pñia: ad quāz depurati ex bonis ope-
ribz puenimus. sicut dī^r Mat. 5. Bti mundo corde. r iō
pñcipali^o ē speculativa qz practica. Alia duo pcedimus.

¶ Ad id qd vterius querit dōz: q ista doctrina sciētiā ē:
r qd obicit q est de particularibus: dōz q nō est de par-
ticularibus inquātū pñcipalia sunt: sed inquātū sunt
exēpla operandoz: r h vñta ē in scientia morali: qz ope-
rationes particulariū circa particularia sunt. vñ p exē-
pla particularia ea que ad mores pertinent meli^o mani-
festant. ¶ Ad aliud dōz: q ista doctrina hz p pñcipys
pñis articulos fidei: qui per lumen fidei infusū p se no-
ti sunt habenti fidē. sicut r pñcipia nāliter nobis insita p
lūmē intellectus agētis. Nec est mirū si infidelibus no-
ta nō sunt: q lūmē fidei nō habent: qz nec etiā pñcipia na-
turaliter insita nota essent sine lumine intellectus agētis.
Et ex istis pñcipys nō respiciens cōmūia pñcipia pcedit
ista scia: nec hz viam ad ea pbanda: sed solū ad defendē-
duz a dīcentibus: sicut nec aliq artifex probare sua pñ-
cipia. ¶ Ad aliud dōm: q sicut habitus pñcipiorū pñm-
rum nō acquirūt per alias scientias: s; habet a nā: sed ha-
bitus cōclusionū a pñis pñcipys deductaz: ita etiam in
hac doctrina non acquirūt habitus fidei q est quasi habi-
tus pñcipiorū: s; acquirūt habitus eoz q ex eis deducūt:
r q ad eoz defensionē valent. Aliud pcedimus.

¶ Ad id qd vterius querit an sit sapientia dōz: q pñys
sime sapientia est: sicut dī^r est: r qd obicit q nō est certis-
simus r c. dicimus q falsum ē. Magis. n. fidelis r firmi^o
assentit his que sūt fidei qz ē pñis pñcipys rōnis. Et qd
dī^r q fides est infra sciētiā: nō loquit de fide infusa: sed
de fide acquisita que est opinio fortificata rōnibus. Da-
bitus aut istoz pñcipiorū. s. articuloz dī^r fides ideo r
nō intellectus: qz ista pñcipia supra rōnez sunt. r ideo hu-
mana rō ipsa perfecte capere nō valet: r sic fit quedā de-
fectiua cognitio nō ex defectu certitudinis cognitorum:
s; ex defectu cognoscentis: sed tamen ratio manu ducta
per fidem excrecit in hoc: vt ipsa credibilia plen^o com-
prehendat: r tunc ipsa quodāmodo intelligit. vnde dicit-
ur Ila. 7. secundum aliam littera. Nisi credideritis nō
intelligetis.

¶ Utrum deus sit subiectum istius scientie. III.

Ad quartum sic pcedit. vñ q deus sit subiectū
istius scientie. Ois. n. scia dī^r titu-
lari r denoiari a suo subo: s; ista scia dī^r theologia. q. pmo
de deo. g vñ q deus sit subm ei^o. ¶ Cōtra. Boe. in lib^o d
trini. dicit: q simplr forma subm eē nō pōt: s; de est h.
g non pōt esse subm. ¶ Itē vñ fm Ugonē de scō victore
q opa restauratōis sunt subm. sic. n. dicit in lib. de sacris:
q opa pñe cōditōis sunt mā aliaz sciāz. opa aut restau-
rationis sunt mā theologie. g r c. ¶ Contra. qd deter-
minat in scia dī^r cōtineri sub subo ipsi^o: sed in theologia
determinat de opibus creatiōis: vt p3 Beñ. i. g vñ q opa
restauratōis nō sint subm. ¶ Item vñ q res r signa sint
subm. illud. n. est subm in scientia circa qd tota scie inten-
tio versat: s; tota intētiō theo^a versat circa res r signa: vt
dicit magister sñiaz. g res r signa sunt subm. ¶ Cōtra. p
rōnes sub dī^r sciētiā differre ab alijs sciētys: cū quilibz
scia hēat pñiū subm: sed de rebus r signis considerant
etiā alie sciētie. g nō sunt pñiū subm huius scientie.

Respondeo q subm hz ad sciaz ad min^o tres cō-
paratōes. ¶ Prima ē q qz qz sunt
in scia debēt pñneri sub subo. vñ cōsiderātes hāc pñitio-
nē posuerūt res r signa eē subm hui^o scie: qdā aut totum
xpñ. i. caput r mēbra: eo q qd in hac scia tradit ad h^o
reduci vñ. ¶ Scda pparatio ē q subm cognitio pñcipalr
attēdit in scientia. vñ q ista sciētiā pñcipalr est ad cogni-

Prologus

tionē dei: posuerunt deū esse subz eius. ¶ Tertia cōparatio est: q̄ p subm distinguūt scia ab oībus alijs: q̄ secātur scie quēadmodū r̄ res: vt dī in 3. dī aīa: r̄ fm hāc cōsiderationē posuerūt qdā credibile esse subz huius scientie. hec. n. scia in hoc ab oībus alijs differt: q̄ per inspirationē fidei pcedit. Quidāz aut opera restauratiōis: eo q̄ tota sciētia ista ad cōsequēdū restauratiōis effectūz ordinat. Si aut volumus iuenire subm: qd h omnia cōprehēdat: possumus dicere q̄ ens dīnū cognoscibile per inspirationē est subm huius scientie. Omnia. n. que in hac sciētia considerant sunt aut deus aut ea q̄ ex deo r̄ ad deum sunt inquātū h̄s. sicut etiā medicus cōsiderat signa r̄ causas r̄ multa h̄s inquātū sunt sana. i. ad sanitatē aliquo modo relata. vñ quātō aliqd magis accedit ad verā rōnem diuinitatis: pncipaliter cōsideratur in hac sciētia.

Ad primū

ergo dōm: q̄ deus nō est subiectum nisi sicut pncipaliter intentum: r̄ sub cuius rōne omnia que sunt in sciētia considerant. Quod aut obijcit in dīu: q̄ forma simplr nō pōt esse subm. dicimus q̄ verū est accētis: nihilominus tū pōt esse subiectum predicati in propōne: r̄ omne tale pōt esse subm in scia: dūmodo illud predicatum de eo pbari possit. ¶ Ad aliud dōm: q̄ opa restauratiōis nō sunt ppe subm huius scientie: nisi inquātū oīa que in hac scientia dicunt ad restauratiōem nostraz quodāmodo ordinant. ¶ Ad aliud dōm: q̄ res r̄ signa cōiter accepta nō sunt subm huius scientie: sed inquātū sunt quedā diuina.

¶ Utz: modus pcedendi sit artificialis.

Ad quintū

sic pcedit. Nobilissime scie d̄z eē nobilissim⁹ modus: s̄ q̄to magis modus ē artificialis nobilior ē. ḡ cū h̄ scia sit nobilissima: modus eius d̄z esse artificialissimus. ¶ S. Modus scie d̄z ipsi sciētie pportionari: s̄ ista sciētia maxime est vna: vt pbatū est. ḡ r̄ modus eius debz esse maxime vnicus. Lūi cōtrariū vñ: cū q̄q̄ cōminādo q̄q̄ p̄cipiendo: q̄q̄ q̄ alijs modis pcedat. ¶ S. Sciētiarū maxime differtūm nō d̄z esse vnus modus: sed poetica que minimum cōtinet veritatis maxime differt ab ista scientia que est verissima. ḡ cū illa pcedat per metaphoricās locutiōes: modus huius scientie nō d̄z esse talis. ¶ S. Ambz. tolle argumēta vbi fides querit: sed in sacra scientia maxime q̄rit fides. ḡ modus ei⁹ nullo d̄z esse argumētatiuus.

Contra

p̄. pe. 3. Parati semp r̄c. hoc aut sine argumētis fieri nō valet. ergo d̄z q̄q̄ argumētis vti. ¶ Idē habet ex b̄ qd dī Tit. i. Ut potens sit r̄c.

Respondeo

d̄z: q̄ modus cuiusq̄ scie d̄z ingri s̄z p̄ditōes m̄e: vt dicit Boe. d̄ tri. r̄ p̄hs in p̄n. Ethī. p̄incipia aut h̄ scientie sunt per reuelatiōez accepta. r̄ ideo modus accipiendi ipa p̄incipia debet esse reuelatiuus ex parte infundentis: vt in reuelatiōibus pphaz. Et oratiuus ex parte recipiētis: vt patz in ps. sed q̄ p̄ter lūmē infusum opz q̄ habet fidei distinguatur ad determinata credibilia ex doctrina predican- tis fm q̄ dī Ro. io. Quō credent r̄c. sicut etiā intellect⁹ p̄ncipioz nāliter insitoz determinat per sensibilia accepta. Veritas aut predicatis per miracula cōfirmat: vt dicitur Mar. vlti. Illi aut p̄fecti r̄c. Opz etiā q̄ modus istius scientie sit narratiuus signoz que ad confirmatiōem fidei faciūt: q̄z etiā ista p̄incipia nō sunt pportionata humane rōni fm status vie: que ex sensibilibus cōsuevit accipere. ideo opz vt ad eoz cognitionē per sensibiliū similitudines manu ducat. vnde opz modū istius scientie eē metaphoricū siue symbolicū vñ parabolicū. Ex istis aut p̄ncipys ad tria pcedit in sacra scriptura. s̄ ad destructiōem erroruz: qd sine argumētis fieri nō pōt. r̄ ideo opz

Questio .I.

modū huius scientie esse q̄q̄z argumētatiuū: tūz p̄ aucto-ritates: tūm etiā p̄ rōnes r̄ similitudines nāles. p̄cedi- tur etiā ad instructionē mox. vñ quātū ad h̄ modus ei⁹ debz eē p̄ceptiuus: sicut in lege. cōminatoriū r̄ promissiuus: vt in pphīs. r̄ narratiuus exēploz: vt in hysto-rialibus. p̄cedit tertio ad cōtemplatiōem veritatis in questionibus sacre scripture: r̄ ad hoc opz modū etiā eē argumētatiuū: qd p̄cipue seruat in originalibus sancto- rum: r̄ in isto lib. qui quasi ex ipsis cōstat. Et fm hoc etiā pōt accipi quadrupl̄ modus exponēdi sacraz scripturā: Qz fm q̄ accipit ipa veritas fidei est sensus hystoricus. Scdm aut q̄ ex eis pcedit ad instructionem mox est sensus moralis. Secundū aut q̄ pcedit ad cōtemplatiō- nem veritatis eoz que sunt vie est sensus alegoricus. Eo- rum que sunt p̄rie est sensus anagogicus. Ad destructiō- nem aut errorz nō pcedit nisi p̄ sensum litteralem: eo q̄ alij sensus sunt p̄ similitudines accepti: r̄ ex similitudina-rys locutiōib⁹ nō pōt sumi argumētatio. vñ r̄ Diony. dīc l̄ epla ad Titū: q̄ symbolica theologia nō ē argumētatiua.

Ad primū

ḡ d̄z: q̄ modus artificialis dī qui cō- petat m̄e. vñ modus q̄ ē artificialis i geometria non est artificialis in ethica. r̄ fm hoc modus huius scientie maxime artificialis est: q̄ maxime conue- niens materie. ¶ Ad scdm dōm: q̄ quauis ista scientia vna sit: tamē de multis est: r̄ ad multa valet: fm que opz modos eius multiplicari: vt iam patuit. ¶ Ad tertius di- cendū: q̄ poetica scientia est de his que p̄pter defectum veritatis nō possunt a ratione capi. vñ opz q̄ quasi gbus- dam similitudinibus ratio seducat. Theologia autē est de his que sunt supra rationē. r̄ ideo modus symbolicus vtriq̄ cōmunis est: cū neutra rōni pportionetur. ¶ Ad quartū dōm: q̄ argumēta tollunt ad p̄bationem arti- culozum fidei: sed ad defensionē fidei r̄ inuentionēz ve- ritatis in questionibus ex p̄ncipys fidei opz argumētis vti. sic etiāz aplūs facit p̄ Cor. is. Si christus resurrexit. ergo r̄ mortui resurgent.

Incipit prologus Magistri sententiarū.

Apientes aliqd de penuria ac te- nuitate nostra cum paupercula in gazophilatiū domini mittere: ar- dua scandere: opus vltra vires no- stras agere p̄sumpsimus: cōsum- mationis fiduciam: laborisq̄ mercedēz in sa- maritano statuentes: qui prolatis in curatiōez seminiū duobus denarijs supereroganti cun- cta reddere p̄fessus est. Delectat nos veritas pollicentis: sed terret immēfitas laboris: de- sideriūz hortatur proficiēdi: sed dehortatur infirmitas deficiēdi: quā vincit zelus domus dei. Quo inardescētes fidem nostraz aduer- sus errores carnaliū r̄ atq̄ animalium homi- nūz danitice turris clipeis munire vel potius munitam ostendere: ac theologicarum iniqui- tationum abdita aperire: necnon r̄ sacramēto- rum ecclesiasticorū pro modūlo intelligētie nostre noticiam tradere studuimus: non valē- tes studiosorū fratrum votis iure resistere: eorū in xpo laudabilibus studijs lingua ac sti- lo nos seruire flagitanti. Quas bigas in nobis

agitat christi charitas: quāvis nō ambigamus omnē humani eloquij sermonem calūnie atq; cōtradictōi emulorū semper fuisse obnoxij: qz dissentiētibz voluntarijz moribz dissentiēs quoq; sit animorū sensus: vt cū omne dictū ve ri ratiōe perfectū sit: tñ dū aliud alijs aut vide tur aut complacet: veritati vel nō itellecte vel offendenti impietatis error obnitāt: ac volūta tis iūdia resulter: quā deus huius seculi ope rat in illis diffidētie filijs q nō rōni voluntatez subijcūt: nec doctrine studiū impendūt: s; his que somniant sapiētie verba coaptare nitun tur. Non veri: sed placiti rōnez sectātes: quos iniqua volūtas nō ad itelligētiā veritas: sed ad defensionem placitū incitat: nō desiderā tes doceri veritatez: sed ab ea ad fabulas con uertētes auditū: quorū professio est magis pla cita qz docenda congrere: nec docenda deside rare: sed desideratis doctrinaz coaptare. Ha bent rōnem sapiētie in superstitiōe: qz fidei de sectionez sequit hypocrisis mendax vt sit vel in verbis pietas quā amiserit conscientia. Ip samq; simulatā pietatē omniū verborū mēda cio impiā reddūt: false doctrine iustitias fidei sanctitatē corrūpere molietes: aurisq; purrugi nez sub nouello sui desiderij dogmate alijs in gerentes: qui contentioni studentes cōtra ve ritatem sine federe bellant. Inter veri nāq; as sertionem et placiti defensione ptnax pugna est: dū se et veritas tenet et se erroris voluntas tūc. Hoz igitur deo odibilem ecclesiā. euer tere atq; ora opilare ne virus nequitiē in alios effundere queant: et lucernā veritatis in cande labro exaltare volentes: in labore multo ac su dore volumē deo prestante compegimus: ex testimonijs veritatis in eternū fundatis in quat tuor libris distinctis. In quo maiorū exempla doctrināq; reperies. In quo per dominice fi dei sincerā pfessione vipereē doctrine fraudu lentiam prodidimus: aditū demonstrande ve ritatis complexi. nec periculo impie professio nis iserti temperato inter vtrūq; moderamine vtentes. sicubi vero parum vox nostra isonuit nō a paternis discessit limitibus. Non igit de bet hic labor cuiq; pigro vel multū docto vi deri supfluus: cū multis impigris multisq; in doctis iter quos etia mibi sit necessarius bre uī volumine complicans patrum sentētijs ap positis eorū testimonijs vt non sit necesse que renti librorū numerositatem euoluere: cui bre uitas collecta qd querit offert sine labore. In hoc autem tractatu non soluz pium lectorēz:

sed etiam liberum correctorem desidero ma xime vbi pfunda versatur veritatis questio: que vtinam tot haberet inuētores quot ha bet contradictores. Et autem quod queritur facilius occurrat titulos quibus singulorum librorū capitula distinguuntur premisimus.

Explicit prologus.

Diuisio textus prologi cū eius expōne.

Hic operi

magr pbeniū pmitit in quo tria fac. pmo reddit auditorē beniuolū. scdo docile. ibi. (Dorum igit. 3. attētū. ibi. (Nō g d3) Beniuolū red dit assignādo causas mouētes ipm ad com pilationē hui' opis: ex quib' oñdit affectus ipsius in deū et primū. Sūt aut tres cause mouētes. pri ma sumit ex parte sui. s. desiderij pficiendi in ecclia. 2. ex pre dei. s. pmissio mercedis et auxilij. 3. ex parte proxi mi. s. instantia pēu sociorū. Ecōtra sunt tres cause retrahē tes. pma ex pre sui defectū geny et scie. 2. ex pre opis. alti tudo materie et magnitudo laboris. 3. ex parte primi in uidoz cōtradictio. Darū aut causarū mouētū due pme isinuāt charitatē in deū. 3. in primū. vñ diuidit i duas. In pmo ponit causas mouētes q oñdūt charitatē i deū. In scdo causam q oñdit charitatē in primū. ibi. (Nō va lētes. Causis aut mouētib' adiūgit etiā retrahētes. vñ pmo ponit: quasi quādā trouersā causarū mouētū et retrahētū. 2. victoriā. ibi. (Quā vincit et. (Lupietes.) In 3. notat pmo causa mouēs. s. desiderij pficiendi. ali qd sonat imodicitatē. (De penuria et. (h tangit pmo cā retrahēs. s. defectus scie. et dī penuria pprie defectus ex terioris sube. vñ trāssert ad defectū scie acquisite. (Te nuitate. (q pprie est defectus sube interioris. vñ trāssert ad defectū geny. (Lū paupcula. (de q Mat. iz. Luce. xi. (Gaophilatiū. (gaophilatiū repositoriū dī diuitia rum. (Ga. n. plice diuitie latine dñr: et philare grece lati ne seruare. et qñq; sumit p archa in qua thesaurus repo nit. sicut. 4. reg. iz. Tulit ioyada pontifex gaophilatrū vñ et qñq; p loco in quo archa reponit. sic Jo. 8. (Dec locut' est iesus in gaophi: h aut significat studium sacre scripture in quo sci sua opa reposerūt. (Ardua scande re) h ponit secūda cā retrahēs ex pre opis: et dñr ardua dina qstū est in se. scandunt aut qñ triplici gradu. pms est i derelinquēdo sensum. secūdu in derelinquēdo fan tāsias corporū. tertius in derelinquēdo rōnē nālē. (Op' vltra vires) Dic oñdit altitudo materie p comparatio nem ad nos. (Cōtra. Eccl. 3. Altiora et. Rñdeo verū est ex cōfidentia ppriaz virium: sed ex cōfidentia diuina xily possum' eleuata supra nrz posse speculari. (Presū psum) (Cōtra. Eccl. 3. 7. Op' suprio neqssima et. gñ q peccauerit. Rñdeo expone psumptimus. i. p alys sum psumus: vel dic q esset psumptio p ppatōez ad vires bu manas: sed p comparationē ad dei auxiliū quo oia possu mus. sicut dī p bil. vlti. oia possum et. nō est psumptio. (Consumatōis fiducia) h ponit scdam cām mouētē ex pre dei (In samaritano) sumit de pabola q est Lu. io. p quā significat de. i. ps. Ecce nō dormitabit et. samarita nus. n. itēptat custos (Seminiū. (hois p pētū spoliati gfa et vulnerati i nālē. (Duob' dñorū) duob' testamē tis: qñ regis imāgie isignitis dū vitatē etinet a p vitatē exēplata. (superrogati) i. supaddēti. sic sci pēs suis stu dy fecerūt. (Cōtra apocali. vlt. (Sigs apposerit et.) (R' ē apponere duplex: vñ aliqd qd ē dñi vñ diuersū: et h ē erroneū vñ psumptuosū: vñ q etinet iplicite exponē